

Klasifikace vojenské vědy

Podplukovník Stanislav Hoch

Dialekticko-materialistické pojetí klasifikace věd poprvé vypracovali klasické marxismu-leninismu. Jím překonali dřívější, jednostranná pojetí — metafyzický postup St. Simona, Conta, Spencera, spekulativně dialektickou klasifikaci Hegela, postup revolučních demokratů a některých přírodovědců, jako byl Mendělejev, který byl pouze v jednotlivostech dialektický a materialistický.

Metodologické principy, podle nichž klasické marxismu-leninismu vědy hodnotili a řadili, zůstávají přes odstup desetiletí i dnes v platnosti. To spočívá v jejičtí dialekticko-materialistickém charakteru. Konkrétní klasifikace věd však se vyvíjí velmi rychle. Od dob života klasiků se rozvinulo poznání do takové šířky a hloubky, že dřívější praxe ani nedávala možnost je v dnešní podobě konkrétně předvídat. Z toho musíme vycházet při posuzování současných otázek klasifikace věd.

Které jsou to principy, podle nichž dialektický materialismus vědy hodnotí a řadí? Namísto metafyzického způsobu koordinace věd stavi marxismu-leninismu princip subordinace. Chápe jej však — na rozdíl od pojetí subordinace Hegelem — materialisticky, a na rozdíl od pojetí některých pokrokových přírodovědců a revolučních demokratů 19. století plně dialekticky, tj. v obecném smyslu, ne pouze v konkrétních, jednotlivých vědách. Hegel a revoluční demokraté tak znamenají přechod, či lépe zdroj přechodu od analytické, ještě vcelku nevědecké klasifikace vědecké.

Co znamená vedoucí role principu subordinace v klasifikaci věd?

1. Vědy je třeba řadit podle forem pohybu hmoty, a to vždy v jednotě stránek formy hmoty (materiálního nositele) a pohybu, neboť nelze odtrhnout pohyb od hmoty a hmotu od pohybu. K těmto závěrům došel B. Engels v průběhu svých prací od dopisu K. Marxovi (z 30. 5. 1873) až k dokončení své „Dialektiky přírody“.

2. Pohyb hmoty a jeho odraz ve vědách a v klasifikaci věd je třeba chápat ve všeobecné vzájemné souvislosti, vnitřní protikladnosti s přecházením těchto protikladů v sebe navzájem, v historickém vývoji od jednoduššího k složitějšímu, od nižšího k vyššímu, od abstraktního

k myšlenkově konkrétnímu, od navrhování kvantitativních změn ke změnám kvalitativním.

V konkrétním přístupu to vyžaduje:

1. Vyzkoumat kvalitativně odlišné druhy pohybu hmoty (materiální nositele) a podle nich vcelku vědy klasifikovat (viz Marxův a Engelsův „model“ od mechaniky ... přes ... biologii ... až po společenské vědy, jak je podán zvláště v „Dialektice přírody“ a „Ke kritice politické ekonomie“).

2. Zkoumat jednotlivé kvality částečného řádu v rámci kvalit celkového řádu — čímž vznikají druhotné vědy, vědecké disciplíny — v rámci oblastí základních věd.

3. Postihovat v klasifikaci věd pohyby přechodu od jedné kvality formy k druhé, čímž vznikají tzv. vědy pomezí — jako jsou fyzikální chemie a chemikální fyzika, biochemie a chemikální biologie a podle našeho soudu válečná ekonomie, „psychologie vojáka“, popř. vojenskotechnická a technicko-vojenská věda.

4. Odrazit to, co bývá mnohým formám hmoty (tudíž i pohybu) společného — společného jejich strukturám (např. vysoce dokonalým strojům, živým organismům, pracovním kolektivům ...), čímž vznikají podle našeho názoru strukturálně kvantitativní vědy, jako je kybernetika a které snad nelze považovat pouze za vědy „kvantitativní“.

5. Brát v úvahu i kvantitativní stránky pohybu hmoty a podle nich dále rozvinout klasifikaci věd kvantitativních, zvláště matematických.

6. Postihnout v klasifikaci věd tzv. vědy užité (či aplikované ...), jako jsou vědy technické, zemědělské, lékařské aj.

7. Odrazit různé stránky téhož druhu objektu v jeho různých aspektech, stránkách pohybu, vztahů ... Důležitost takového postupu stoupá od nižších forem k vyšším a u společnosti je takový přístup zvláště výrazný a nezbytný. Nejzřejměji to vidíme u lidského vědomí, které je složitým produktem mnoha stránek vztahů, a proto jej zkoumají také mnohé vědy. Podobný případ je i s učením marxismu-leninismu o válce a armádě a vojenskou vědou.

8. Konečně — ovšem jen v tomto ex-
pozé — je nutno soudit, že kromě neustá-

lé diferenciace věd probíhá i jejich integrace. Ať už ve smyslu jejich pronikání či prolínání v sebe navzájem, jako tvorba hlubších, obecnějších základů řady věd (jak tomu bude, soudím, u politické ekonomie a jejich 2 částí — kapitalismu a socialismu) nebo slučování základních zákonitostí (a nacházení jich) z jednotlivých oblastí, vědních disciplín, věd (jak tomu bude, myslím, u jednotné teorie fyzikálního pole) a další jiné způsoby integrace.

Vycházíme-li z takového přístupu ke klasifikaci věd, můžeme oprávněně mluvit o vědách, o válce (resp. o válce a armádě), které zkoumají specifický společenský jev — ozbrojený zápas. Můžeme mluvit o vojenské vědě,¹⁾ která zkoumá stránku války jako souhrnu způsobu vedení zápasů zbraněmi, jejich příprav a zobecňuje podstatné, vnitřní vztahy této stránky do zákonů, kategorií, principů, rysů, hypotéz ... vojenské vědy. Snad právě ta skutečnost, že tyto zákony nejsou vždy dostatečně rozpracovány, na rozdíl od zákonů některých jiných věd, ani že nejsou zcela jasné některé metodologické otázky vojenskovědných zkoumání, mluví se někdy o tom, že vojenská věda neexistuje. I některé z nejrozsáhlejších a dosud relativně nejlepších prací o vojenské vědě²⁾ nedávají ještě dokonalý obraz o zákonech této vědy. Tím ovšem nelze argumentovat proti existenci vojenské vědy. Vždyť ani kvantová mechanika, politická ekonomie, kybernetika aj. nemají ve „svých“ zákonech — anebo v jejich interpretaci — také zcela jasno a přece nebude nikdo popírat, že jsou vědami. Pohyb, změna, rys neurčitosti je vlastní všem vědám a jejich zákonům.³⁾ Ve zprávách některých institucí, pracích a vystoupeních známých vědeckých kapacit se o vojenské vědě (vojenské teorii) buď málo mluví nebo vůbec ne. Podobně ve

„Voprosach filosofii“ a dalších časopisech nebývá k této problematice zaujímán postoj. Čemu je to možno přičítat? Soudím, že hlavně tomu, že tyto instituce, v podstatě ne vojenské, se bádáním na tomto úseku věd nezabývají a zabývat ani nemohou. Někdy je to snad způsobeno i tím, že někteří učenci vojenskou vědu za vědu neuznávají. Uznání či neuznání těmi či oněmi osobami však není, podle našeho názoru, kritérium existenci nutnosti té či oně vědní disciplíny a konečnou její spolehlivým kritériem její skutečné existence. Ani to, že vojenská věda bývá někdy považována za učení o „destrukci“, nemůže být kritériem pro její neexistenci.⁴⁾

Kdy vzniká potřeba vědy a věda sama? Tehdy, když na základě společenské praxe se navršil dostatečný počet poměrně hlubokých poznatků, vzniklých zkoumáním určitého, relativně samostatného předmětu (přírodního nebo společenského), jsou vypracovávány metody postupu výzkumu a zobecňování v této oblasti a přitom jsou odhalovány vnitřní, podstatné souvislosti a formulovány jako zákony, kategorie, rysy, principy, hypotézy apod. ... dané vědy. Formulace takových zákonů a kategorií, oblastí „jejich platnosti“, nejsou pochopitelně stále, uzavřené a jednou provždy dané. Ani co do množství, ani co do obsahu, hloubky a šíře zobecňování podstat skutečnosti. Vyvíjejí se a upřeshňují, dokonce mění tak, jak se prohlubuje naše poznání a jak se mění sám předmět tohoto poznání. Tento druhý důvod je zvláště příznačný pro vědy o společnosti a tudíž i pro vojenskou vědu. Potřeba věd je tedy vyvolána samou potřebou praxe. A stejně tak i jejich vývoj.

Nelze nikterak popírat, že válka je zvláštním, relativně samostatným jevem lidské společnosti a musí tedy být relativně samostatným objektem zkoumání. Nelze ani popírat, že za dobu existence válek byly nashromážděny takové poznatky, které mohou být a jsou zobecňovány. Je tedy pro příslušné vědní disciplíny jak předmětné, tak obsahové opodstatnění.

⁴⁾ Námítka, že vojenská věda je teorie o tom, jak „ničít“, a proto nemůže být vědou, neboť od vědy se požaduje odhalovat takové podstatné souvislosti, jejichž znalost by pomáhala lidstvu vpřed, vcelku neobstojí. Což nebylo úkolem vojenské vědy hájit a probojovávat nové? Což nebyla velkou silou za společenský pokrok a není, v social. voj. vědě, dodnes? Konečně, což matematika, chemie, fyzika, lékařství ... nebyly zneužívány reakčními třídami proti společenskému pokroku, k regresi? Nemůžeme tuto námitku tudíž přijmout, i když uznáváme, že není bezpředmětná.

¹⁾ Na tomto místě nechceme rozebírat otázku, zda-li termín „vojenská věda“ je logicky nejvhodnější. Zdá se poněkud široký. Je však vžit a budeme ho tedy používat.

²⁾ Autor článku má na mysli hlavně tyto práce: 1. Maršál SSSR V. D. Sokolovskij a kol., „Vojennaja strategija“ — Moskva 1962.

2. VPA V. I. Lenina „Marxismus-leninismus o válce a armádě“ — Praha 1962.

3. M. V. Smirnov a kol., „O sovětské vojenské vědě“ Praha 1961.

4. Milštejn-Sloboděnkov, „O buržoaznoj vojennoj nauke“ — Moskva 1961.

5. Lekce VA AZ „Socialistické vojenské umění a jeho charakteristické znaky“ — z 1. 9. 1962.

⁶⁾ I když některým více a jiným méně. Zvláště jde o vědy, které zkoumají vyšší formy pohybu hmoty, vědy nové, vývojové apod., což je zcela pochopitelné. Tak je tomu i s vojen. vědou, jako vědou o velmi složitých formách pohybu hmoty.

Slabší „místa“ jsou dosud po stránce metodologické a v rozpracování zákonů vojenské vědy, ale i tam je podle našeho názoru učiněno již tolik, aby se dalo hovořit o vojenské vědě, o marxisticko-leninském učení o válce a armádě, o válečné ekonomii... jako o vědách. Nás v této souvislosti nebude ani tak zajímat problém vojenská věda – vojenská teorie, ale problém existenční nutnosti vědních oborů. Pro nás je nesporné, že daný specifický jev (válka) existuje, že je podporován teoretickému zkoumání a že byly a jsou formulovány takové teoretické závěry (např. v učení o podstatě války, ve vojenské strategii, v operačním umění apod.), jejichž správnost potvrdila řada válek, v poslední době pak Velká vlastenecká válka SSSR. Teorie, které odhalují podstatu vztahů daného specifického jevu a jsou potvrzovány praxí a praxi slouží, jsou vědou.

V průběhu historického vývoje se od sebe výrazně odlišily alespoň dvě stránky války a jejího zkoumání, a to – války jako společenskohistorického třídního jevu – a války jako způsobu přípravy a vedení ozbrojených střetnutí. Jednou se klade důraz na společenskohistorický původ válek, jejich podstatu, vliv na vývoj společnosti aj. – podruhé na metody a prostředky přípravy a vedení tohoto zápasu jako ozbrojeného konfliktu, v němž jednají masy, třídy, společenské skupiny, vrstvy... vybavené zbraněmi. Určitým způsobem pak těchto zbraní používají, jsou pro jejich použití organizovány a připravovány a pomocí jich (a jiných technických prostředků) dosahují změny objektivní situace daného objektu – i subjektu zároveň – lidské společnosti. Přitom jde vždy o ozbrojený společensko-třídní konflikt (zápas).⁵⁾ První objektivní

stránka války, zde uvedená, je předmětem zkoumání marxismu-leninismu v podobě učení o válce a armádě a vyvinula se časem v relativně samostatnou disciplínu v rámci tohoto učení (nikoli jako základní součást marxismu-leninismu, ty zůstávají), přičemž sjednocovacím článkem tohoto učení a historického materialismu a vědeckého komunismu (resp. marxistické sociologie) je učení o úloze násilí, války a míru ve vzájemných vztazích v dějinách.⁶⁾

Druhou objektivní stránkou války, tj. její přípravou a vedením jakožto ozbrojeného zápasu, se zabývá vojenská věda, mající své místo v klasifikaci věd ve vědách společenských, vcelku směrem k vědám technickým. Postavení jednotlivých stránek či oddílů vojenské vědy přitom není ovšem stejné. Některým svým aspektem se daleko více blíží vědeckému komunismu (např. určité aspekty vojenské strategie třídní strategii vůbec), jinými více vědám technickým, až v tzv. vojenskotechnické vědě se dokonce stává vědou pro vojenskou vědu pomocnou, vycházející již do technických věd a za rámec „bezprostřední“ vojenské vědy. Přesto však není vojenská věda vědou technickou, i když tak zdůrazňujeme její přibližování se těmto vědám, ale vědou vcelku společenskou. Takové je naše stanovisko.

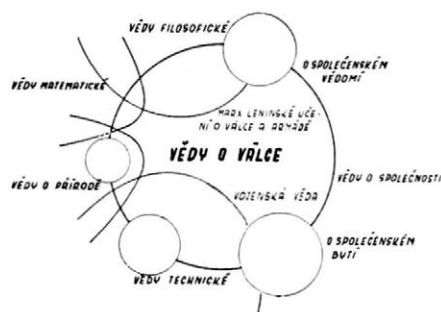
Toto určení vojenské vědy v rámci věd není, podle našeho názoru, v rozporu s marxistickou klasifikací. Ukážeme dále, jak marxistickou klasifikaci vojenské vědy podrobněji chápeme.

Vnitřní klasifikace vojenské vědy, její ho obsahu

Autoři práce „O sovětské vojenské vědě“ správně podávají vymezení vojenské vědy jako vědy o... zákonitostech přípravy a vedení války jako ozbrojeného

⁵⁾ A to v obou případech zkoumání – jak vojenská věda – tak marxist.-leninského učení o válce a armádě! V tomto smyslu není logicky přesná definice vojenské vědy – jako vědy „o zákonitostech přípravy a vedení války jako ozbrojeného zápasu“. To nás však nemusí tolik znepokojovat. Vždyť ani termíny „elementární částice“, „věšedivý stát“, „hmota“ nemají zcela jednoznačné používání a vyjadřují a přesto existují. Záleží hlavně na obsahu, vkládaném do určitého termínu nebo definice. A v tomto smyslu je jasno, co znamená formulace... války jako ozbrojeného zápasu... a... války jako společenského (společensko-ekonomického) jevu. Je třeba stejně zdůraznit, že učení o válce a armádě a vojenská věda jsou úzce spolu spjaté, protože zkoumají jeden a týž jev – jev bytí i z různých stránek. To se zvláště jeví při určování faktorů, rozhodujících o průběhu války a vítězství v ní, při předvídání rysů budoucí války a jejího charakteru a v dalších jiných otázkách. Zde je spolupráce vojen. vědy a marxisticko-leninské teorie o válce a armádě nezbytná.

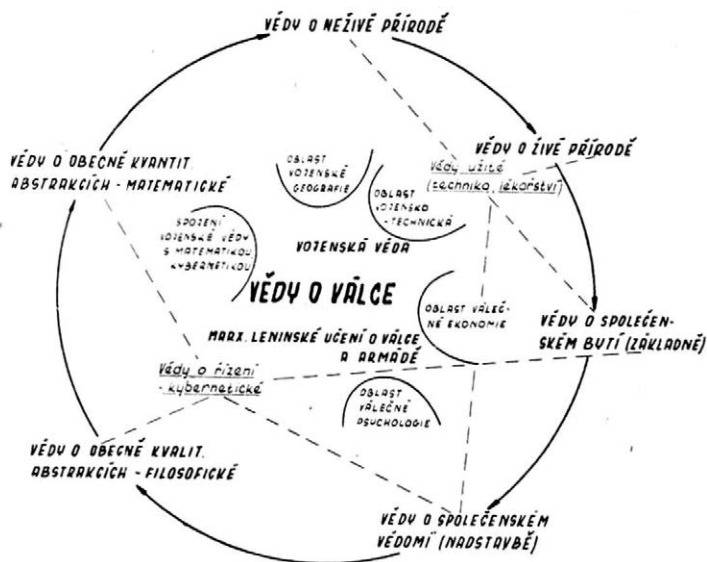
⁶⁾ Soudím, že by bylo účelné uvážít přednášení této problematiky na vojen. akademii v samostatném a uceleném kursu (např. zvláštní učební skupinou). Tato problematika totiž svým objektem zkoumání plně nezapadá ani do marxist. filosofie ani do vědeckého komunismu (resp. marxistické sociologie), ale má k nim blízko. Má však řadu aspektů a stránek obecně společenských, etických, politických, konkrétně sociologických, vědecko-komunistických, stranicko-politických, historických a jiných, které nevyčerpává zcela jednu ze základních součástí marxismu-leninismu, i když k ní mají blízko vědecký komunismus a historický materialismus. Současný její výklad trpí neuceleností, roztržitostí a vynecháváním některých problémů. Nelze ani tuto látku na vysokých vojenských školách vynechat (jak to činí učebnice základních součástí marxismu-leninismu). Bylo by snad vhodné, spojit problematiku vojen. politiky, stran.-pol. práce, marxisticko-leninské učení o válce a armádě a základů vojenské vědy těsněji spolu.

Obr. 1

Obr. 2

Obr. 3

zápasu.⁷⁾ Je však třeba si ujasnit, co znamená ... války jako ozbrojeného zápasu a ... jeho přípravy a vedení ... Autoři zmíněné publikace zařazují do vojenské vědy např. balistiku. To není podle našeho názoru správné. Je obecně známo, že balistika patří, jako vědecká disciplína, do mechaniky a ne do vojenské vědy. Má

⁷⁾ K terminologii viz naši dřívější poznámku.

k ní však blízký vztah. Zákony balistiky jsou zákony mechaniky a nikoli zákony vojenské vědy. To je důležité. Pro zařazení té či oné vědy rozhodují zákonitosti, které objevuje. Libovolné zařazování vědeckých disciplín snižuje vědeckou přesnost, hodnotu klasifikace, v tomto případě vojenské vědy. Soudíme, že je třeba dodržovat tu zásadu, že vojenská věda zkoumá jednu stránku zcela určité formy po-

hybu hmoty — a to pohyb lidových mas vybavených určitými zbraněmi a způsoby, jakými vedou tyto masy ozbrojená střetnutí. Nezkoumá jiné formy pohybu hmoty — např. pohyby pevných těles ve vzduchu apod. Vojenská věda tak nenahrazuje, podle našeho názoru, jiné vědy, např. mechaniku, vědy o vlastnostech a složení těles neživé hmoty, jejich využití pro konstrukci zbraní, ani vědní disciplíny o konstrukci samé. Kdyby to vojenská věda chtěla dělat, přestala by plnit své poslání, stala by se vědou věd, nahrazovala by jiné vědy a praxe, která by podle tohoto „modelu“ byla rozvíjena, by nepomáhala ani vojenství ani vědám. Vědy by se rozplynuly ve vojenské vědě. To nic nemění na faktu, že balistiku potřebují především vojáci a především oni ji studují. Tím se ještě nestává vojenskou vědou. Kdyby tomu tak bylo, pak by i technické vědy v podstatě jako vědy zmizely, a staly by se vojenskou vědou, neboť podle příznání západního tisku je v USA asi 70–80 % technických bádání zaměřeno pro služby vývoje zbraní a vojenské techniky. Technické vědy tam tedy slouží převážně vojenství, ozbrojeným silám. To neznamená, že se technické vědy změnily ve vojenskou vědu. Naše námitka také neznamená, že by vojenská věda a technické vědy úzce nespolečně pracovaly, nedoplňovaly se a v jistém smyslu se nepodmiňovaly. Zvláště technické vědy do velké míry podmiňují vojenskou vědu. Jde o vzájemné prolínání, působení i naopak. Přesto široké chápání předmětu vojenské vědy dává ji samé neurčitý, rozplizlý charakter a vojenská věda by pak nebyla s to „dát dohromady“ důkladně své vlastní zákony, formulovat je hodnotně, přesně. To by se určitě stalo, kdyby se pokoušela zahrnovat technické, mechanické, geografické, historikomaterialistické, fyzikální a jiné zákonitosti pohybu světa. Taková cesta nemůže vést podle našeho soudu k úspěchu.⁸⁾

Toto naše kritické stanovisko k rozsahu předmětu vojenské vědy však ne-

⁸⁾ Pro názornost takového postupu uvedeme autentické znění některých částí uvedených lekcí VA AZ, která tuto praxi lépe osvětlí. Cit. „Je tedy socialistická vojenská věda takovou vědní oblastí, která zahrnuje nejen teorii vojenského umění, tj. strategii, operační umění a taktiku, nýbrž i otázky, týkající se ekonomických a morálních politických možností země a jejich vlivů na přípravu, průběh a výsledky ozbrojeného zápasu a ještě mnoho disciplín.“ A jinde, „... studuje otázky a určuje způsoby přípravy území státu a ozbrojených sil na válku, jakož i všestranné zabezpečuje ozbrojený zápas po stránce ekonomické, politické, morální, materiální a technické a jiné“. Co všechno by autoři této lekce od vojenské vědy nechtěli!

může být ztotožňováno s druhou problematikou, tj. s otázkou pomezí a pomocných věd, které plně uznáváme. Ani nemá co společného s otázkou vztahu vojenské vědy k matematice, filosofii, kybernetice aj., o kterých se dále zmíníme. Marxistický princip subordinace klasifikace věd uznává úzké sepětí, podmiňování se věd spolu navzájem, jejich integraci, přechody od jedné ke druhé (a naopak), používání metod jedné vědy jako důležitých i v jiných vědách, ale nepřipouští nahrazování jedné vědy druhou a vytváření vědy věd. To je si třeba ujasnit. Zvláště pro vztah velitelů, inženýrů a přírodovědců, pro přípravu posluchačů vyšších vojenských škol apod. je to nezbytné. V tomto směru má nedostatky i práce S. Smirnova a kol.⁹⁾

V průběhu praxe válek se nahromadily a byly také zobecňovány poznatky těchto stránek války jako ozbrojeného zápasu: Z dřívějšího je známo, že šlo o vojenskou strategii a taktiku (později k nim přibýly operační umění) a o otázky přípravy ozbrojených sil na válku, jejich výstavbu, výcvik, vojenskou výchovu. Každý vojevůdce přitom bral v úvahu terén a časové možnosti. V dalším pak šlo o obecnější otázky ozbrojeného zápasu vůbec, jak je např. podává B. Engels ve svém díle „Anti-Dühring“ a konečně o zhodnocení dějin těchto názorů. Bylo třeba brát v úvahu výsledky technických, ekonomických a jiných věd. Tak se vyhranily 4 ucelené oblasti vojenské vědy a řada oblastí pomezí. Vojenská věda dneška obsahuje: obecnou teorii ozbrojeného zápasu, teorii vojenského umění (strategie, operačního umění a taktiky), teorii výstavby a přípravy ozbrojených sil a dějiny vojenské vědy.

V poslední době se řada problémů vojenské vědy rozrostla o další objekty zkoumání. Stalo se tak jednak v rámci dřívějších otázek (např. mobilizace vojsk — avšak za podmínek působení ZHN), jednak jako otázek zcela nových, samostatných (např. obrana proti ZHN). To samozřejmě prohlubuje předmět poznání vo-

⁹⁾ Stejně tak lekce VA AZ. Zafazuje do vojenské vědy — cit. tyto základní součásti a odvětví:

- obecnou teorii (obecné základy) vojenské vědy;
- teorii vojenského umění;
- vojensko-historickou vědu;
- teorii výcviku a výchovy vojsk;
- vojenskou administrativu;
- vojenskou geografii;
- vojensko-technické vědy.

Toto pojetí je značně „koordinací“ místo subordinací. Kromě toho formulace 3. základní součásti je příliš široká.

jenké vědy, obsah i metody zkoumání a klasifikaci. V tomto smyslu působí na předmět vojenské vědy i to, že socialistický společenský řád se stává stále silnější, začal převažovat nad kapitalistickým řádem a bojuje přitom za odvrácení války. To je důležitý objektivní faktor. Vojenská věda je disciplínou značně se historicky vyvíjející. Stránka posilování naší ozbrojené moci jako nástroje odvrácení války¹⁰⁾ ji musí stále více zajímat. Je to stránka objektivní a předmětné objektivitě se věda nesmí vyhýbat. Faktor bojové pohotovosti, sledové rozmístění vojsk a zbraní, vojenské umění, ideové politická vyspělost, jakož i technická dovednost vojsk musí být podle našeho soudu neustále důkladněji zkoumány a vyvíjeny, a to jak ve vztahu k možnosti vyloučení války, tak ve vztahu k oslabení účinnosti nenadálého napadení.¹¹⁾ Jsme tedy pro to, nepokoušet se stanovit předmět vojenské vědy předem hranice, za které smí jít či nesmí. Právě tak je tomu s metodami jejího bádání a její vnitřní klasifikací. Dnes se vedou často spory, kde je hlavní těžiště vojenské vědy. Dokazuje se, co musí být jejím předmětem a co nesmí. Tvrzení bývají poměrně málo podložena důkazy. Proto správně činí ve své knize maršál SSSR Sokolovskij, který se o takové konečné stanovění pokouší. Všechny tři základní oblasti — výstavba, příprava a činnost ozbrojených sil, zvláště jako nástroje k odvrácení války — oblast teorie vojenského umění, zvláště strategie — právě tak jako odhalování obecných zákonitostí, rysů, charakteru a faktorů soudobé války mají svou důležitost. Jako průřezová nit se táhnou všemi problémy otázky ZHN a vše, co s nimi souvisí (použití, nosiče, obrana, ochrana, zásobování, mobilizace). Nemusi tedy být nutně jedno těžiště vojenské vědy. Pokud je,¹²⁾ může se historicky přesunout. Nemusi nutně být ani jediná vědecká disciplína. Jednou, relativně samostatnou vědeckou oblastí může být teorie vojenského umění, resp. vojenská strategie jako věda, další obecná teorie ozbrojeného zápasu, jinou pak teorie výstavby, přípravy a pohotovosti ozbroje-

ných sil, zvláště jako nástroje odvrácení války apod. Došli jsme tedy k závěru, že vojenská věda má v současné době čtyři základní oblasti svého zkoumání. Ji odpovídají čtyři, resp. tři základní součásti vojenské vědy: obecná teorie ozbrojeného zápasu, teorie vojenského umění a teorie výstavby a přípravy ozbrojených sil. Tato poslední (a snad i první) pak plní v současné situaci dva úkoly: objasňování úkolů pro ozbrojené střetnutí a pro odvrácení války. Obojí je spolu těsně spjato. Dále na vojenskou vědu navazují nebo jsou s ní spojeny (nebo jí nějak slouží) pomezí a pomocné vědy.

Vojenská věda, jak jsme již řekli, nemůže nahradit politickou ekonomii, psychologii, geografii, mechaniku, technické vědy..., nezkoumá „jejich“ zákony, ale úzce s těmito vědami spolupracuje. Navazuje na ně, dotýká se jich, někde se dokonce prolíná a překračuje. V současné době jde výrazně o jednotu věd. Jeví se to ve vzájemném doplňování se, v předcházení ve styčných oblastech v sebe navzájem, v používání metod jiných věd ve vlastní výzkumné práci, v pomocných vědách atd. To se děje i s vojenskou vědou.

Především jde o pomezí vědy. Za takové považujeme např. válečnou ekonomii, „psychologii vojáka“, resp. zvláštnosti stranickopolitické práce v ozbrojených silách (SPP a voj. výchova), popř. „technickovojenskou“ vědu aj. Proč jde, podle našeho soudu, o pomezí vědy? Proč nemohou být součástí vojenské vědy přímo: psychologie, ekonomie, technické vědy...? Nejsou vojenskou vědou proto, poněvadž neodhalují zákonitosti ozbrojeného zápasu. Přitom však válečná ekonomie, „psychologie vojáka“, SPP a VV a snad i technicko-vojenská věda (nebo naopak) odhalují zároveň zvláštní, modifikované zákonitosti ekonomiky v době války, ekonomie vyrábění zbraní, zvláštnosti stranickopolitické práce a vojenské výchovy v ozbrojených silách, zvláštnosti stranickopolit. práce a vojenské výchovy v ozbrojených silách, zvláštnosti psychologie vojáka a jejího získávání, zvláštnosti výroby, exploatace, údržby, jakož i technického použití zbraní a vojenské techniky a mají tudíž svůj relativně samostatný předmět v rámci širších oblastí bádání. Je to pomezí předmět. Patří tedy do vojenské vědy i nepatří. Odhalují určité specifické zákonitosti (nebo specifickou modulaci zákonitostí) na pomezí ozbrojeného zápasu a politické ekonomie, psychologie, stranické práce,

¹⁰⁾ Dokud nebude dosaženo příznivých výsledků v odzbrojení.

¹¹⁾ Jsme dokonce toho názoru, že faktor bojové pohotovosti ve vztahu k snížení účinku nenadálého napadení je jedním z určujících vojenských činitelů, rozhodujících o průběhu války a vítězství v ní. Pro odvrácení války hraje úlohu nemenší.

¹²⁾ Zdá se jim být vojenská strategie. V tomto smyslu je kniha maršála SSSR Sokolovského velmi dobrá.

resp. techniky. Nesouhlasíme přitom ovšem se západoněmeckým vojenským teoretikem, mjr. Binzem, že tento okruh lze libovolně rozšířit a mluvit, např. o vojenské fyzice jako vědě, anebo že lze všechny tyto pomezí disciplíny zařadit do jedné roviny s vojenskou strategií¹³⁾ a mluvit o všech dohromady jako o vojenských vědách. Zná potom několik desítek vojenských věd. Princip podřízenosti, tak důležitý pro klasifikaci věd¹⁴⁾ je v tomto Binzově systému porušen a klasifikace je provedena eklekticky, idealisticky.

V článku si neklademe za cíl rozebrat blíž tyto pomezí vědy, ani se dotýkat zákonitostí, které jsou předmětem jejich zkoumání. To mohou udělat nejlépe pracovníci těchto oborů sami. Nemáme ani dostatečně jasno, zvláště v tzv. vojensko-technické vědě (resp. naopak). Uznání této disciplíny jako pomezí jsme však ochotni připustit. Vyžaduje to však důkladný rozbor. Nejsložitější je vztah mezi přírodními (nebo téměř přírodními) vědami a vojenskou vědou. V tomto případě se domníváme, že nejde většinou o nějaké vojenskopřírodní zákonitosti a tudíž o pomezí vědy. Proto vojenskou fyziku, mechaniku aj. nejsme ochotni uznat. Jinak je tomu již ve vztahu vojenské vědy a společenských věd. Tam, podle našeho soudu, jde o specifiku zákonitostí, jak jsme již výše vyznačili u válečné ekonomie. Složitá je situace s vojenskou „geografií, kosmologií, astronomií...“ I tam jde, podle našeho soudu, o to, znát fyzikálně politický a hospodářský zeměpis, sluneční soustavu... (což není obsahem vojenské vědy) a umět je se znalostí vojenského umění vyhodnotit a využít. Zdáli toto vyhodnocení má své nějaké zvláštní zákonitosti, které by opravňovaly k existenci vojenské geografie jako pomezí vědy, či zda jde pouze o pomocnou vědu v rámci vojenské vědy a nikoli o základní oddíl vojenské vědy, to zatím nebudeme řešit.

Matematika jako věda o kvantitativních vztazích v materiálním světě a filosofie, jako věda o nejobecnějších vztazích (a všechny „její části“ — etika, logika aj.)¹⁵⁾ zasahují do všech vědních oblastí

— tedy i do vojenské vědy. O to, jak zasahují, nám půjde v dalším.

Nakonec se dotkneme ještě dvou problémů: zasazení vojenské vědy do širšího rámce vojenských otázek a problému, co vojenská věda zkoumá, na čem se podílí, čeho využívá, resp. z čeho vychází.

K prvnímu problému: Vojenská věda nezkoumá válku a její problémy sama. Vedle ní je zde učení o podstatě války a armády, vědy o historii válek a vojenské politiky, pomezí a pomocné vědy, je zde konečně sama vojenská politika strany a státu. Ta realizuje potřeby obrany vlasti a zajištění dosažení vítězství při vzniku války. K tomu činí řadu praktických opatření. Vychází přitom jak z vojenské vědy, tak i z jiných věd, z praktické zkušenosti strany a mas za realizaci těchto opatření, aj. Bylo by třeba hluboko objasnit vztah vojenské vědy a vojenské politiky, vojenské ideologie, historie, učení o válce a armádě, vojenské doktríny, aby byl obraz úplnější. Máme zato, že v pracích řady důstojníků se připisují vojenské vědě v tomto smyslu větší úkoly než může plnit. A to na úkor vojenské politiky, resp. jiných věd. Podrobně však tyto souvislosti rozebírat nebudeme.

K druhému problému: Ve vojenskoodborné literatuře nebývá často diferencováno¹⁶⁾ co vojenská věda sama zkoumá (odhaluje zákonitosti a formuluje zákony, principy, kategorie), z čeho vychází, co využívá, aniž by tuto oblast sama zkoumala a na čem se podílí. To však je pro stanovení vědy nezbytné¹⁷⁾.

I tady je mnoho nejasného. Některé závěry lze vypracovat pouze spolupokoumáním daného problému více vědami, tedy nejen vojenskou vědou.¹⁸⁾

Bojujeme za uplatnění principu subordinace v klasifikaci věd, proti principu koordinace vlastního pozitivismu. To vyžaduje uznávat a zkoumat pomezí a pomocné vědy, spolupráci věd a podílení se věd na řešení společných úkolů, využívání metod jedné vědy pro druhou, ale současně nezaměňování věd spolu navzájem. Vědy je třeba klasifikovat podle forem pohybu hmoty, kterou zkoumají (v jednotě materiálního nositele a formy pohybu), v jejich přechodu. Tomu měl slou-

¹³⁾ Operační umění tento důstojník neuznává. Polní řád Bundeswehru z r. 1959 ano.

¹⁴⁾ Viz Kedrov: „Klasifikácia nauk“, Strana 155. Tom I. Bohužel, i autoři uvedené lekce a s. Smirnov s kol. se této chyby také zčásti dopouštějí (viz citaci na str. 82).

¹⁵⁾ Právě tak to platí o všech „částech“ matematiky — resp. matemat. věd.

¹⁶⁾ A má souvislost i s prvním uvedeným problémem.

¹⁷⁾ A to ani v té nejširší.

¹⁸⁾ K těmto patří: otázky přípravy země na válku, na obranu, zjištění charakteru války a faktorů, rozhodujících o vítězství, možnosti vojen.-morálního činitele národa, problémy zásobování za války, vyzbrojování ozbroj. sil aj. problémy.

žit i náš článek. Pokud jde o vojenskou vědu (vědy), je možno uznávat tato její (jejích) pojetí:

1. Jako vědy (věd) o všem, co „slouží“ válce, její přípravě a vedení. Pak technologie výroby zbraní, balistika, četné obory lékařství, mechaniky, chemie, psychologie aj. patří do vojenské vědy. Západoněmecký teoretik Binz jich vypočítává přes 30. Naproti vojenské vědě (vědám) pak stojí ty vědy, které nejsou vojenské, které nemají přímý vztah k válce jako zvláštnímu společenskému jevu, její přípravě a vedení. Na tomto pojetí něco je, neboť válka se dotýká mnoha zvláštními způsoby řady oborů. Avšak takové pojetí je příliš jednostranné, porušuje klasifikaci podle forem hmoty a jejich pohybů, prohlašuje pouhou jednu stránku za podstatu a je tudíž nevhodná. Přihlížet se k tomuto aspektu ovšem musí.

2. Jako vědu pouze o zákonitostech války. Při tomto pojetí by celá řada přírodních, technických, ekonomických, duchovních aj. věd z vojenské vědy a jejího předmětu zkoumání vypadávala a stávala by se pro ni vědami výchozími, pomezními, pomocnými... aj. Patřilo by však do vojenské vědy (vědy o válce) učení o podstatě války a armády a některé další problémy.¹⁹⁾

3. Jako vědu pouze o zákonitostech přípravy a vedení bojování²⁰⁾ — tedy už

ne výroby zbraní, ekonomické zabezpečení války, učení o podstatě války... — ale učení o pojetí „bojování“, jeho rysů, způsobů jeho vedení, výstavbě a přípravě ozbrojených sil. To vše především vzhledem k potenciální válce a dále k odvrácení a vyloučení války. Tomu by odpovídaly asi tři základní části vojenské vědy (její dějiny). O nich jsme mluvili již dříve. Vojenská věda, takto pojatá, by hojně spolupracovala s jinými vědami,²¹⁾ využívala by pomocných věd a byla spjata s jinými vědami i cestou věd pomezních. K takovému pojetí se kloníme.

Klasifikujeme tedy vědy, včetně vojenské,²²⁾ podle forem pohybů hmoty, jejichž zákonitosti zkoumají a odhalují. Jiné klasifikace se nám nezdají vhodné. Bereme v úvahu existenci věd pomezních, pomocných a spolupráci věd.

¹⁹⁾ Nebylo by možná na škodu zavést takovouto sjednocenou disciplínu (učení o válce a armádě a základy voj. vědy) na vysoké voj. škole.

²⁰⁾ Zde nemáme na mysli taktický termín.

²¹⁾ Viz poznámky o spolupráci věd na předcházející stránce.

²²⁾ Termín — vojenská věda — je vůbec málo vhodný. Proti němu může stát jako protiklad pouze — vojenská věda. Také definice vojenské vědy — jako vědy o zákonitostech přípravy a vedení války jako ozbrojeného zápasu — není právě nejlepší. Dává možnost různých výkladů, je příliš tantologická atd. Avšak obojí se vžil; proto je i my použijeme.

Oprava ve VM čís. 4/1963: Schéma na str. 5 patří na str. 10 a naopak.